

Maandelijksche Vergadering  
op WOENSDAG 7 MAART 1934

in het Natuurhistorisch Museum, precies 6 uur

VERSLAG VAN

DE MAANDELIJSCHES VERGADERING  
OP WOENSDAG 7 FEBRUARI 1934.

Aanwezig de dames A. Kemp-Dassen, B. v. Itallie en B. Vankan, benevens de heeren: Fr. v. Rummelen, P. Marres, P. v. d. Linden, D. v. Schaik, Br. Bernardus, Aug. Kengen, Edm. Nijst, M. Kemp, V. Smeets, H. Jongen, J. Beckers, M. Mommers, K. Stevens, E. Kruytzer, L. Grossier, J. Rijk, J. Maessen, Fr. Sonnevillie, P. Kleipool, L. Berg, P. Bouchoms, G. Caselli, H. Schmitz en G. Waage.

Bij ontstentenis van den Voorzitter, Jos. Creemers, wordt de vergadering gepresideerd door den heer v. Rummelen, die de vergadering opent en zijn verheugenis er over uitspreekt, dat deze bijeenkomst zoo druk is bezocht. De heer Sonnevillie toont een gedeeltelijk albino-vink. De heer v. Rummelen meldt, dat er zoo nu en dan berichten opduiken, waarin vermeld wordt, dat er van de Amerikaansche Trekduif nog enkele exemplaren leven. In de „Telegraaf” van 12 Jan. '34 trof hij 't volgende bericht aan.

In den herfst van 1813 maakte J. J. Audubon, vermaard Amerikaansch vogelkundige (1780—1851), melding van een der grootste der onmetelijke trekscharen van de Trekduif, *Ectopistes migratorius* (L.), in Ohio, toen over een gebied van meer dan 55 mijlen, van het aanbreken van den dag af tot zonsondergang toe, de lucht gedurende drie dagen overvol van vogels was.

Audubon beschrijft bovenbedoelden trek met deze woorden: „In den herfst van 1813 verliet ik mijn woning te Henderson om mij naar Louisville te begeven. De kale vlakten overstekende, nam ik de duiven waar, die in grooter aantal dan ik ooit te voren zag, uit Noordoostelijke richting Zuidwestwaarts vlogen. Lust gevoelende de zwermen te tellen, die binnen mijn gezichtsbereik in een uur zouden voorbijtrekken, begon ik elken passeerenden zwerm te noteeren. Al spoedig zag ik in, dat mijn voornemen onuitvoerbaar was, daar de vogels in ontelbare scharen invielen. Ik had toen 163 zwermen in 21 minuten genoteerd. Voortgaande zag ik er steeds meer. De lucht was letterlijk vol duiven; het middaglicht werd als door een eclips verduisterd en het voortdurende vleugelgeruis maakte mij slaperig. Voor zonsondergang bereikte ik Louisville; de vogels trokken in onverminderd aantal voorbij en dit hield gedurende drie dagen in dezelfde mate aan.”

Audubon schatte één zwerm op een mijl breedte en 180 mijl lengte; drie uren duurde het voorbij-

trekken, en het was nog niet eens een buitengewoon groote zwerm.

In 1876—77 bevond zich nabij Petosky een groote broedkolonie dezer duiven, die een uitgestrektheid van 28 bij 3—4 mijlen besloeg.

In 1914 stierf in de „Zoo” te Cincinnati de laatste trekduif, zooals men althans voor zeker aannam.

Wat in de Encyclopedie Americana (uitgave 1927) omtrent die vogelsoort gezegd wordt, namelijk, dat zij, dank zij den beschermenden bepalingen, geleidelijk weer in de van oudsher door haar bewoonde streken in aantal schijnt toe te nemen, geeft H. H. Brimley aanleiding er met klem op aan te dringen, dat hieromtrent hetzij een démenti, hetzij een bevestiging van volkomen bevoegde zijde wordt gegeven (The Auk, vol. XLV).

E. H. Forbush zegt in diens „Birds of Massachusetts” (1927) „dat de trekduif thans algemeen als „uitgestorven” wordt beschouwd, en dat hij haar niet in zijn werk zou hebben opgenomen, ware het niet, dat verschillende waarnemingen door betrouwbare personen in den laatsten tijd gedaan, eenige menschen er toe gebracht hebben te hopen, dat de soort nog in enkele individuen is blijven voortbestaan.

De heer Kruytzer nam 2 Febr. l.l. om 6 uur te Roermond waar, een troep in O. richting vliegende kranen.

De heer Waage toont een mooien wervel van een Mosasaurus, door den jongenheer G. Smeets, leerling van de Gem. H. B. S. alhier, aan 't Museum geschonken. Vervolgens toont hij een okkernoot met 3 carpellen.

De heer Rijk vertelt van een waarneming, welke hij reeds beschreef in „De levende Natuur”, over een puttende koolmees.

P. Schmitz heeft als geschenk voor de Bibliotheek van 't Nat. Gen. meegebracht drie posthume verhandelingen van P. E. Wasmann, n.l.: Beschreibung von *Labidopria longicornis* Wasm.; Die Demokratie in den Staaten der Ameisen und Termiten; Eine ameisenmordende Gastwanze (*Proptilocerus dolosus* n. g. n. sp.) im baltischen Bernstein; zijnde resp. Nr. 290, 285 en 284 van de „Beiträge zur Kenntnis der Myrmecophilen und Termitophilen”.

Het artikel over *Proptilocerus* verscheen in de derde aflevering van de „Bernsteinforschungen, (amber studies) herausgegeben von Dr. phil. K. André”. (Walter de Gruyter & Cie, Berlin 1933, Mk. 15.—). Aangezien van de eerste twee afleveringen van dit interessante tijdschrift een recensie in 't Maandblad verscheen, zal ook de nieuwste aflevering met belangstelling door de aanwezige leden worden ingezien. Zij begint met een korte biographische inleiding in memoriam P. E. Wasmann. Door de beschrijving van 18 barnsteen-Paussiden heeft deze ook onder de wetenschappelijke barnsteenonderzoekers een plaats weten in te nemen. Dan volgt het reeds genoemde artikel over *Proptilocerus dolosus*; het bevat de eerste eigenlijke beschrijving er van en vormt tevens een buitengewoon aardige bijdrage op palaebiologisch gebied. Om dit nader toe te lichten heeft spr. uit

de collectie Wasmann exemplaren meegebracht van *Ptilocerus ochraceus* Montad., die ter bezichtiging rondgaan. *Ptilocerus ochraceus* is een Javaansche myrmecophile wants; haar leefwijze werd door Dr. Jacobson waargenomen en in Tijdschr. v. Entomologie, Deel XIV (1911) bekend gemaakt. Jacobson zag bij Wonosobo in Centraal Java in afgekapte bamboestronken honderden van deze wantsen met haar larven bijeen, die door kleine zwarte mieren (*Dolichoderus bituberculatus* Mayr) druk bezocht werden. Dit is een op Java zeer gewone mier, die naar het schijnt meer dan andere mieren verlekkerd is op de zoete afscheidingen van bepaalde andere insecten, zooals blad- en schildluizen, Membraciden en Lycaenidenrupsen. Met hetzelfde doel komt de mier ook op de wantsengroepen af, maar in dit geval tot haar ongeluk. De wants heeft vooral aan de onderzijde van 't lichaam bossen van gele haren, zg. exudaattrichomen, die juist als bij de symphile mierengasten, d.w.z. de echte mierenvrienden zooals de inlandsche *Lomechusa*, *Atemeles*, *Claviger* enz. op plaatsen staan, waar aromatische of andere, in elk geval voor de mieren aanlokkelijke afscheidingen gevormd worden. Zoodra nu een mier in de nabijheid komt, gaat de wants overeind staan en presenteert haar buikzijde. De mier schiet er op toe en begint aan de trichomen als het ware te „melken”, hetgeen de wants zich een tijdlang onbewogen laat welgevallen. Daarbij houdt zij kop en thorax van haar onvoorichtig slachtoffer zachtjes tusschen haar voorpooten; de punt van haar snuit raakt bijna den hals, dus een van de meest kwetsbare en teederste plekken van 't mierenlichaam. Maar ze steekt nog niet, ze houdt zich in, „sie kann sich beherrschen”, zooals men in 't Duitsch zegt. Nadat de mier gedurende een zekeren tijd aan het gevaarlijke exudaat gesnoept heeft, begint zij bedwelmde te worden en onzeker in haar bewegingen: dit is het moment, waarop de wants gewacht heeft. Zij doorboort nu met haar snuit de chitinehuid, waar deze het zachtst is, en zuigt haar prooi leeg. Het lijk laat ze naar beneden vallen — op den grond zag Jacobson een centimeterdikke laag van doode mieren liggen. De waarnemingen van Jacobson besprekende, noemde Wasmann in een referaat van 1925 het geval van *Ptilocerus* een eigenaardige verbinding van myrmecophagie met symphile aanpassingskenmerken, iets volstrekt nieuws in de wetenschap der myrmecologie. Thans blijkt echter, dat het woord „Nihil novi sub sole” ook op dit vermeende „novum” van toepassing is. Enkele jaren later immers ontving hij uit Oost-Pruissen een stukje barnsteen, waarin een op de recente *Ptilocerus* in hooge mate gelijkende wants was ingesloten. En deze wants heeft in haar leven — voor miljoenen jaren reeds — dezelfde verraderlijke „truc” gekend en aangewend als de Javaansche *Ptilocerus* van heden; getuige de twee hoopjes van mierenlijken, die in hetzelfde barnsteenstuk zijn ingesloten. Zij behooren ook tot het geslacht *Dolichoderus* en wel tot de soort *Dolichoderus tertiarius* Mayr, de meest gewone *Dolichoderus*-soort van den barnsteen. Ze zijn zonder twijfel de prooi geworden

van de tertiaire roofwants, die in haar nabijheid op een afstand van 6—7 mm, in het hars ligt ingesloten; want de koppen der mieren zijn ongedeerd, het achterlijf daarentegen is verschrompeld, blijkbaar, omdat het door de roofwants is uitgezogen.

Na dit artikel vindt men in aflev. 3 een uitgebreide verhandeling van Ch. T. Brues, The parasitic Hymenoptera of the Baltic Amber met 12 platen. Er worden meer dan honderd nieuwe soorten beschreven uit de families der *Aulacidae*, *Evaniidae*, *Stephanidae*, *Pelecinopteridae*, *Megalyridae*, *Braconidae* (21 subfamilies), *Alysiidae*, *Embolemidae*, *Bethylidae*, *Dryinidae*, *Chrysididae*, *Myrmosidae*.

Volgt het laatste gedeelte „Referate und Mitteilungen” blz. 180—241, waarin de redacteur alles, wat sedert het verschijnen van de laatste aflevering over barnsteen verschenen is, de revue laat passeeren.

De Voorzitter dankt Pater Schmitz voor zijn geschenk aan de bibliotheek.

De heer Caselli vond in 't laatst van Nov. 2 à 3 cm in den grond een levenden meikever.

Pater Schmitz toont een takje van één hazelaar, waarvan sommige katjes sterk vertakt zijn.

De heer Waage zegt nog 't volgende. In één onzer vergaderingen heeft P. Schmitz medegedeeld, dat in Berlijn zoo moeilijk vlooien te bekomen waren. Is er een groote sterfte onder deze parasieten? Mij trof, in verband hiermede, 't volgende courantenbericht.

Het laatste vlooien-theater in Denemarken is juist gesloten, als gevolg van de moderne hygiëne.

De directeur van het theater verklaarde, dat hij de laatste jaren groote moeilijkheden gehad heeft om nieuwe „artisten” te vinden. Zelfs advertenties in de dagbladen leverden geen resultaat op. Er schijnen geen vlooien meer te zijn, de bevolking is te zuiver geworden.

Toen dus dezer dagen, aldus de gedupeerde directeur, mijn prima-donna dood ging en ik geen opvolger had, besloot ik mijn theater maar te sluiten.

De Voorzitter sloot hierna de vergadering.

## OSMUNDA REGALIS L.

door

A. de Wever.

Tegenwoordig vindt men Koningsvaren nog slechts in kleine en zeer verspreide groepen in bosschen tusschen Schinveld en Brunssum. Dertig jaar geleden groeide ze in dit honderden hectaren groote gebied in groepen van 25 en meer planten bij elkaar.

Op 3 andere vindplaatsen bevinden zich nog slechts enkele planten. Ik wil ze hier niet aanwijzen, omdat geen enkele varen zoo door bloemisten gezocht wordt, om als sierplant dienst te doen, als de Koningsvaren.

De 5e groeiplaats is door ontginning, de 6e door brandstichting thans geheel verloren gegaan.